
ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Младен Димитров Тонев – хоноруван доцент на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, Филиал „Смолян“ - член на Научното жури, за придобиване на научната степен „доктор на науките“ по обявена процедура от катедра „Икономика“ на факултет "Социални, стопански и компютърни науки" във Варненски свободен университет "Черноризец Храбър"

Автор на становището: доц. д-р Младен Димитров Тонев, хоноруван доцент във Филиал „Смолян“ на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ – гр. Варна;

Относно: дисертационен труд за присъждане на научната степен “доктор на науките” в професионално направление 3.8 "Икономика";

Автор на дисертационния труд: доктор Агнешка Якубовска;

Тема на дисертационния труд: „Намаленият потенциал на пазарите на труда, породен от неравенствата в здравния статус в ЕС-27“;

Процедурата е разкрита по заявка на катедра "Икономика" на факултет "Социални, стопански и компютърни науки" във Варненски свободен университет "Черноризец Храбър";

Основание за представяне на рецензията – участие в състава на Научното жури, определено със заповед на Ректора на Варненски свободен университет "Черноризец Храбър" № 875 от 26.11.2025 г

Рецензенти на дисертационния труд: проф. д-р Стела Тодорова; проф. д-р Добринка Златева; проф. д-р Даниела Бобева-Филипова.

Становище и оценка:

Структура и съдържание на дисертационния труд:

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Актуалността на дисертационния труд на доктор Агнешка Якубовска се обуславя от факта, че здравните ограничения, които изпитват хората в трудоспособна възраст, са свързани със значителни разходи, породени от

инвалидност, отсъствия по болест и загуба на производителност на работното място. Поддържането на здравословния и продуктивен потенциал на хората в трудоспособна възраст се превръща във все по-голямо предизвикателство. Причина за това е застаряването на работната сила, структурните промени в работната среда и нарастващия брой работници, засегнати от здравословни ограничения, обусловени от начина на живот и цивилизационните процеси.

Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд на доктор Агнешка Якубовска на тема: „Намаленият потенциал на пазарите на труда, породен от неравенствата в здравния статус в ЕС-27” е в обем 274 страници компютърен набор. Състои се от титулна страница, съдържание, списък на таблиците, списък на рисунките и схемите, списък на съкращенията, увод, изложение, структурирано в пет глави, резюме, окончателни заключения, списък на литературата и приложение (26 страници). Съдържанието на всяка глава е представено в отделни параграфи. Основният текст съдържа 36 таблици и 74 фигури като онагледяващ компонент на дисертационния труд. Списъкът на използваните източници включва 290 заглавия на полски и английски език, повечето от които са рецензирани научни статии.

Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд.

В увода на дисертационния труд на доктор Агнешка Якубовска резонно са отразени обектът, предметът, целта на разработката, както и методологията на изследването.

Обект на изследването са ограниченията в потенциала на пазарите на труда в страните от Европейския съюз, обусловени от демографските процеси и здравословното състояние на хората в трудоспособна възраст.

Предмет на изследването е да се идентифицират съществуващите неравенства в тежестта на демографските процеси и здравните проблеми върху националната работна сила в страните-членки на ЕС и да се определят моделите на конвергентните процеси между 27-те държави от ЕС в тази област.

Основната цел на научния труд на доктор Якубовска е „да идентифицира и оцени ограниченията на потенциала на пазара на труда в страните от Европейския съюз в контекста на съществуващите неравенства в демографските процеси и здравните проблеми, засягащи работната сила между „старите“ и „новите“ държави-членки на ЕС.“ (с. 9 от Автореферата към дисертацията на доктор Якубовска)

Въз основа на прегледа на теоретичните концепции, представени в литературата, и на резултатите от досегашните емпирични изследвания по темата са формулирани четири *изследователски хипотези*

Основната авторова теза е формулирана по следния начин: „Процесът на европейска интеграция, протичащ в ЕС-27, не е довел до значителни положителни ефекти на конвергенция, които да изравнят първоначалните различия в здравния капитал на населението в трудоспособна възраст, наблюдавани между "стария" и "новия" ЕС.”. (с.8-9 от Автореферата към дисертацията на доктор Якубовска)

Методите на изследване, използвани в проучването се определят от поставената цел и приетия набор от изследователски хипотези. В теоретичната част на дисертацията освен контент-анализ са използвани мисловна операция и методът на дедукцията. В емпиричната част изследователските методи са съсредоточени основно върху четири области на анализ:

(I) пространственото вариране (дисперсия) на демографската и здравната тежест на пазарите на труда в ЕС-27;

(II) неравнопоставеност в здравеопазването между групите страни от ЕС;

(III) връзките между социално-икономическите и институционалните фактори и здравния потенциал на населението;

(IV) бета и сигма модели на конвергенция между страните от ЕС-27 в областта на изравняването на първоначалните различия в здравния капитал.

На първия етап от изследването доктор Якубовска прави преглед на литературата и резултатите от емпиричните изследвания по темата. Изводите от проучването на научната литература по въпроса определят значимостта и новостта на изследването в теоретичната област. Същевременно те дообогатяват формулираната основна теза на изследването. Заключениеята от прегледа на литературата и емпиричното изследване са в основата на методологическите предположения на проведеното емпирично изследване.

Предложеният от доктор Агнешка Якубовска анализ съдържа оценка на модела на конвергенция на избраните параметри, определящи нивото на тежестта на последиците от хроничните заболявания върху потенциалните трудови ресурси. Този анализ е реализиран чрез двуетапен подход, приложен към всеки от изследваните параметри. На първия етап моделът на конвергенция е оценен на ниво „отделна група държави от ЕС“. На втория етап е оценена динамиката на конвергенцията на отделните държави-членки на ЕС. Такъв подход дава възможност да се провери възможността за "близка" конвергенция и да се определят отклоненията от общо наблюдаваните тенденции. Аналогична оценка на процеса на конвергенция е направена в

контекста на съществуването на така наречените "клубове за конвергенция", като се анализира процесът на достигане на равновесие на системата в рамките на отделни групи държави от ЕС-27, т.е. ЕС-14 и ЕС-ЦИЕ.

Използваният аналитичен материал в дисертационния труд на доктор Якубовска е главно от международни бази данни. Анализът на равнището на тежестта на последиците от демографските процеси върху трудовите ресурси на ЕС-27 се основава на данни на Евростат (период 2000-2022 г.), включително наличните резултати от демографската прогноза за очакваната структура на населението на Европейския съюз през 2100 г.

Оценката ми като автор на становище е, че доктор Агнешка Якубовска с професионално умение, адекватно, научно и безпристрастно аргументира и оценява получените резултати от проведените анализи на идентифицирането и оценката на процесите на конвергенция между 27-те държави от ЕС в областта на преодоляване на първоначалната разлика в здравния капитал между различните възрастови групи, предоставящи услуги на националните пазари на труда. В нейната дисертация са използвани съвременни методи за анализ (регресионен анализ и корелационен коефициент на Пирсън), което прави резултатите от реализираните в процеса на изследването статистически и социално-икономически методи, научно валидни и значими.

Получените резултати от измерването и оценката на моделите на конвергенция, които се наблюдават в групата на 27-те страни от ЕС по отношение на идентифицираните специфични източници на загуба на производителност на трудовите ресурси, както и по отношение на запазването и задълбочаването на неравенствата в здравния статус, позволяват положително да се потвърдят и четирите работни хипотези, формулирани в уводната част на дисертацията.

Много важни приноси моменти в дисертацията на доктор Якубовска са изводите и обобщенията след всяка една от главите в дисертацията.

2. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Научният принос на доктор Якубовска в разработения от нея дисертационен труд е поливариантен и може да се търси както в теоретичната рамка на изследването, така и в рекомендациите към политиката на институциите, имащи отношение към постигането на конвергенция в изследваната област на дефицити в трудовите пазари, обусловени от неравенствата в здравния статус на гражданите и поданиците в страните-членки на ЕС. Дисертацията на доктор Агнешка Якубовска съдържа следните теоретични, методически и приложни приноси:

Теоретичен принос:

1. Запълнена е празнина в литературата относно детерминантите на резултатите на пазара на труда по отношение на неравенствата в здравния капитал, наблюдавани в 27-те страни от ЕС.

2. Обогатена е теорията относно проблема за широко разбираните неравенства, наблюдавани в страните от ЕС. Те дават възможност за теоретично и емпирично определяне на причините и размера на неравенствата по отношение на изгубения потенциал на европейските пазари на труда в резултат на наблюдаваните различия в тежестта на здравните ограничения, както и за идентифициране на тенденциите в това явление в група държави от Европейската общност.

3. Анализирано е естеството на въздействието на възрастта и здравословното състояние върху икономическите процеси, включително резултатите на пазара на труда.

4. Дефиниран е процесът на конвергенция в контекста на преодоляването на първоначалните различия в здравния капитал, дължащи се на социални, икономически и институционални детерминанти в страните от Европейската общност с различен опит в икономическата трансформация.

5. Идентифицирани са моделите на сближаване, наблюдавани в групата държави от ЕС-27, по отношение на нивото на натиск върху икономиката под формата на намалена производителност на труда поради ограничения в здравеопазването.

Методологичен принос:

6. Предложена е авторска методика за оценка на ефективността на компенсиране на различията в степента на въздействие на здравните ограничения върху потенциала на пазара на труда.

7. Методологическата значимост на предложения подход се проявява в избора на методи за измерване и оценка на въздействието на болестите и застаряването на населението в контекста на ограниченията на потенциала на пазара на труда в ЕС, както и в разработването на инструменти за измерване на социалната конвергенция отвъд традиционния модел на растеж.

8. Предложената методология дава възможност да се оценят моделите на конвергенция на ниво изолирана група държави, както и динамиката на конвергенцията за отделните държави-членки.

Практичен принос:

9. Установени са съществуващите неравенства в тежестта на потенциала на трудовите ресурси по отношение на здравните ограничения на равнището на страните от ЕС, както и факторите, определящи тези неравенства, във връзка с основните детерминанти на „здравния капитал“. Устойчивостта на

тези неравенства е оценена в контекста на наблюдаваните процеси на социално-икономическа интеграция в ЕС.²⁷

10. Предложена е методология за идентифициране и оценка на мащаба на неравенствата в тежестта на ограниченията върху здравния потенциал на пазарите на труда. Предоставен е инструмент за измерване на реалните ефекти от политиката на сближаване, който може да се използва както на ниво Европейска общност, така и по отношение на ситуацията в отделните държави.

11. Формиран е набор от препоръки за планиране на политиката в областта на общественото здраве. Те потвърждават, че настоящото използване на лечебни процедури може да донесе значителни краткосрочни ползи, но в дългосрочен план само социално-икономически и институционални интервенции, насочени към детерминантите на здравето, могат значително да намалят икономическата тежест върху икономиката.

12. Получените резултати от изследванията дават възможност за разработването на програми за действие на институциите на пазара на труда.

Научните и научно-приложните резултати от изследванията на доктор Агнешка Якубовска се основават на задълбоченото познаване и професионално отношение към изследваната проблематика за потенциала на пазарите на труда, породен от неравенствата в здравния статус на гражданите и поданиците в страните от ЕС. Направените изводи и обобщения, реализираното изследване и получените от него резултати, както и препратките към преодоляването на първоначалните различия в здравния капитал на отделните страни-членки на ЕС в дисертационния труд дават сериозни основания да подкрепя посочените от доктор Якубовска претенции за приноси. Тези приноси по мое мнение са значими за научното познание и за научното изясняване на социалната и здравната конвергенции на държавите членки на ЕС, насочени към подобряване на условията на труд и стандарта на живот на населението и към реализиране на европейските принципи за равните възможности на гражданите на ЕС.

Като член на Научното жури аз приемам предложените в автореферата научни (теоретични, методически и практически) приноси на доктор Агнешка Якубовска и съм уверен, че те са дори по-сериозни и по-задълбочени, отколкото в настоящата си стандартна формулировка.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Една значителна част от авторските тези, идеи, изследвания и оценки получават съответната публичност чрез публикациите на доктор Агнешка Якубовска по темата на дисертационния труд. В автобиографията, приложена към документацията на процедурата по защита на дисертационния труд,

доктор Якубовска е посочила, че е автор на повече от 90 публикации. От тях 50 на брой (повече от половината) са по темата на дисертационния труд. Публикациите са групирани в три раздела. Първият раздел включва статии, публикувани в научни списания, индексирани в научни бази данни от световна класа (Web of Science, Scopus) – общо 10 на брой. Следват статии, публикувани в научни списания, индексирани в индексирани в други бази данни – 25 на брой. Третият раздел включва монографии и глави от монографии, които са авторски и в съавторство – 15 на брой. От посочените в автореферата 50 публикации по темата на дисертацията 14 са на английски език. Значителният брой публикации по темата на дисертацията, както и посочените 40 цитирания, изцяло в научни бази данни от световна класа Scopus и Web of Science, са доказателство за това, че доктор Агнешка Якубовска е утвърден и разпознаваем учен в своята изследователска област със заслужено признание и популярност, както в Република Полша, така и зад граница.

6. Бележки и препоръки:

Препоръката ми към доктор Агнешка Якубовска е все така активно и с присъщата ѝ научна безпристрастност да работи в избраното от нея научно направление.

Като автор на становище имам следните въпроси към доктор Якубовска:

1. Може ли да се направи извод, че съществува правопропорционална връзка между риска от бедност при възрастните хора с висока степен на ограничение в трудоспособността и високия стандарт на живот в конкретна страна-членка на ЕС? Визирам данните от таблица 3.5 от страница 126-та от дисертацията на доктор Агнешка Якубовска. В съответната графа се наблюдават най-високи стойности за страни като Белгия - 56,5 %; Ирландия - 64,2 %; Германия - 52,4 %; Италия - 51,4 %; Нидерландия - 51,1 %; Швеция - 54,5 %; Франция - 46,2 %; Австрия - 45,0 % ? Изключенията при страните с висок стандарт са Дания - 40,1 % и Люксембург - 36,2 %, които са относително по-ниски стойности.

2. В Таблица 4.5. на страница 146 от дисертацията озаглавена „Връзка на икономиките по очаквана продължителност на живота в добро здраве (HALE) за жени и мъже от раждането им и след възраст 65 г. в ЕС-27, 2019 г. (%)“ Република България е поставена в първа група, наред с държави като Германия; Ирландия; Испания; Италия; Малта; Швеция. Всички тези държави имат много по-добро качество на живот, по-висок жизнен и потребителски стандарт както и много по-високи доходи в сравнение с Република България. Какви са основанията Република България да е в една група с тях? Може ли да се направи заключение, че Република България има близки показатели по

очаквана продължителност на живота в добро здраве със страните от посочената в таблицата първа група?

Заключение

Дисертационният труд „Намаленият потенциал на пазарите на труда, породен от неравенствата в здравния статус в ЕС-27“ на доктор Агнешка Якубовска е завършен, задълбочен и добре оформен научен труд, насочен към изследването на актуален научен проблем, съдържащ значими за теорията и практиката резултати и приноси. Той отговаря на изискванията на законовата и университетската нормативни уредби, което ми дава основание за положителна оценка на дисертацията и автореферата.

Съобразявайки се със законовите изисквания и установилите се норми при присъждането на научната степен „доктор на науките“, с дълбока вътрешна убеденост предлагам на почитаемите членове на Научното жури да присъдят на доктор Агнешка Якубовска научната степен “доктор на науките” в професионално направление 3.8 „Икономика“.

ДАТА: 10.01.2026 г.

Автор на становище:

гр. Варна

доц. д-р Младен Тонев